

~~75066~~

K2P24.1755-

ДТ (Карад) 308

TEKELANË ISMAJËL

© 4003

DUA TYL—
DARMAN

••

PJESA

QANOBËNASIZDAT—1937

м

К.Р.

TEKELANЬ ISMAJЬL

Проверено
1949 г.

Проверено 1963

DUA tyl—DARMAN

4 kesekli pjesa

Карач. 1755 - 1

с 4003

~~76066~~

К.Р. ИСМАЙЛ

К.-Б.А.С.С.Р
Респ. баян Библиотека
И.М. Н. К. ПУШКОЙ
гор Пальчик

НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
ТАТРЕСПУБЛИКИ
ТАТАРСТАН
МИНТЕРХАНСЬК

QAROB LNASIZDAT
Mikojan-Şaxar — 1937

с (карач)

ТЗО

ИСМАИЛ ТЕКЕЕВ

НЕ ТАЛИСМАН, А ЛЕКАРСТВО

Пьеса в 4 действиях

КАРОБЛНАЦИЗДАТ
Микоян-Шахар 1937

ОJНАОJАНЛА:

1. А в і d а t—40 ғыда қараңь қатып.
 2. Z а в і d а—15 ғыда
 3. X а s а n—13 ғыда
 4. M а z а n—11 ғыда
 5. Z а j н е в—11 ғыда алапъ теңлері.
 6. D о k t о r
- } А в і d а t н ь с а в і j л е р і .

I-ci KESEK

OJNARÛQLA:

1. A b i d a t	
2. Z a b i d a	
3. X a s a n	} A b i d a t n ь s a v i j l e r i
4. M a z a n	

Abidatların yjleri,—arasında stol, 3 şindik. Stolda, çavıncıq vıa çavılv, sa-utla. Oñ qavırqanı çanıda,—Mazann orunduqu. Tyz terezeni tyvynde, şindikleni yslerinde oruncıqda, Xasan çıqlajdı. Xasann da, Mazann da başlarında, qavırqada, çançavluqla taqılvbdı. Ucyncy çançavluq sol qavırqada taqılvbdı. Ol qavırqada bir gitçe kyzgıcyk da taqılvbdı. Eki eşik vardı. Myjyşge taqılvb,—bir namazlıq. Ertdeñla.

ALLB

ÇABUV ACBLOQAN ZAMANDA:

Avidat—(*Esnej-esnej kıredt*). Lailaha-illalla. (*Terezeni qatbna varb, eşkge qarab*). Oх allax! Bygece taңna deri, celek vla qujqanca, çanur çavuv turdu. (*Terezeni qatbndan ketedi*). Bygyn esgi çuvajьm dejme. (*Kest kırgen eşkge qarab*). Zavida! Boldu çuqlaqaпьп, xuruldav turma da, qov veri! Eşitemise ajtxaпьmь? (*Mujsьden namazlbqпb alb, namaz etedi. Zavida, kezlerin uva, kerile-sozula kıredt*).

Zavida—Anam, entda meni vaşьm avrujdu.

Avidat—Çanurqa etedi alaj, ma meni tişim da taңa deri avruv cьqqaпьb. Namaz et, tilek tile allaxdan, sora igi volur. Buşajqa varbь, ty-kyrtgen da etiv, dua da alb kelsen igi vollar edi. (*Avidat qovadb. Zavida da namazlbqqa kırlb, namaz etedi*).

Avidat—Boldu! Naјda vir aşarьq et! Aşav voşaqandan sora men da esgi çuvaryqma.

Zavida—(*Turuv, namazlbqпb mujsьge taqbb*). Savijleni uјatajьmьmь?

Avidat—Oqaj! Oqaj! Çuqlasala igidi, ne zat-xa aşьqasa, uјatma, qoj! Ataң da vu çanurda işge qalaj vardь? Esgileri çiviv, volqaпь melte

bolqan volur. (*Birer çarv cəqəvə ketedlle. Ala cəqqanlaj, Xasan çenil qovadb, onunun çbjadb. Terezedən eşikge qarajdb. Mazannb qatbna varvə tyrtedi*).

Xasan—Mazan tur! (*Mazan eşitmejd. Xasan igi oquna ullu qəcbradb*).

Xasan—O mazan! Tur ver! Çenil qov, kec voladb!

Mazan—Bir kesekcik çuqlama qoj. (*Ol bir qavbrqasbna vuruladb*).

Xasan—Çenil! Çenil!

Mazan—(*Tilev*). Xasan! Şo endi bir minut çuqlama qoj!

Xasan—(*Çivurqandan tartvə*). Bolluqdu çuqlaqanb!

Mazan—(*Çivurqannb kəsine tartadb*). Toxda, Xasan! Men kişdik vla cəcxannb ojnata tura edim.

Xasan—(*Mazannb usynden çivurqanb tartvə aladb. Mazan çenil oquna qovadb*). Wot maşalla! Qalaj ujanb, olsaqat, çenil oquna qovarqa kerekdi. (*Mazan kəsini onunun çbjadb*).

Mazan—Xasan! Men bir igi tyş kərə tura edim. Cəcxannb syruv tutarqa tevregenlejime sen ujatvə qojdun. (*Xasan, qollarb truvaca etiv, auzuna tutadb. Mazan da anb qatbnda ørge syeledi. Sanlarb ojnativ vəşajdbla*).

Xasan—Çyr, vet-qol çuvajьq! (*Xar kim reşni çan-çavluğun, sarьnьn, tiş çuvuvcu cotkasьn, poroşogun albь cьqadьla. Zavlda cajniқ albь kıredi da stolqa saladь*).

Zavida—(*Avdat cьqoqan eşikge qarav*). Anam, caj qajnaqandь! (*Sautlanь çaraşdbradь. Avdat kıredi*).

Avdat—Savijle qovuvtu ketgendile?

Zavida—Bet qol çuvarqa ketgendile.

Avdat—Ma bu çaman Xasannь işidi. Mazan alqьn çuqlarьq edi, san ojnatьv dev birni tavdь da, Xasan, çazyq Mazannь da azavьn veredi.

Zavida—Anam! Xasan, Mazannьda suvda çyzerge yretgendi. Mazan vaş kömerge da igi yrenendi, men körgenme. Turnikde ojnarqa va anь kişi da çetalmajdь.

Avdat—Alaj degen nedi, suvqa keter da!

Zavida—Oqaj keterik tyldy. Ol sьrtьndan da, qavьrqasьndan çatьv da, xar qalajьnda da birda igi çyzedi. Men'a sьrtда çyze bilmejme, suvdan qorqoqan eteme.

Avdat—Qьzсьqqa suvda çyzgen nege çarajdь. Kimge da anь ne xajьrь vardь „suv anasь“ albь ketse ne eterikse.

Zavida—Anda çaşcьqladan igi çyzgen qьzсьqla da vardьla. Şkolda, adamnь savlu-

quna çuvunnan igidi, „suv anasъ“ vardi de-
gen da ötyrykdy dej edile.

Avidat—Çuvunnanъ ne igisi vardi? Ojnav
ajlanan nege çarajdy? Kөv gьryldama, sen ne
bilese!? Hajda, savijle kirginci, qaramada stakan-
laqa çaj qujuv xazьr et, kirsele aşarla, men
aşьoqama, işim vardi. Maņa da ver, aşajьm!

Zavida—Meni qollarьm kirdile.

Avidat—Qajqьrmaz, artda çuvarsa.

Zavida—Xasan kir qollarьbьz vla aşasaq uru-
şadı da, çuvduroquncu aşaroqa qojmajdy. (*Çaj
qujuv bir ajaqdan lcedile*).

Avidat—Ol anь qojqa edi da kesin tuta vilge
edi. Aşarьnь allь vla „bismilla“ demejdі. Ma-
zannь da kesica yretiv varady. Ol vilgen—tazalyq,
san ojnatьv, kitab oquv, çьrlav.

Zavida—Ala endi allaxsьzladьla.

Avidat—Asьrь көv erkinlik aloqandyла. Atan
volmasa men alanь uvucuma çьjar edim. Sen'a,
qьzсьoqьm, maņa tьnьlaj tur! Kimden da vek sana
anan qьsxa çuvuq çetedi (*guzava çaj lcedi*)

Zavida—Men xar zamanda da saņa igi tьnь-
lajma.

Avidat—(*Qьzсьoqьna ariv ajtady*). Sen meni
aqьllьсьoqьmsa. Sana qaragam çyregim qanady.
(*Qajqьlv voluv*). Bojununda duan'a qajdadь?!

Zavida—Tynene bavu yzylgen etgen edi.
(*Tereze tyvunden albə beredi*).

Avidat—Барсь, cetende cille xaldan etilgen şajtan-calıvdan bir kesek al da kel, men sana çaпь bav vla vojununa taqajьm. (*Zavida turub şajtan-calıv albə kıredi. Avidat begittə, vojununa taqadı*).

Avidat—Qьzсьoьm, duasьz ne kesek da ajlanьrqa volluq tyldy, seni qьjьnlьqdan allax saqlar, duaq saqlar. (*Zavıdanь vojununda duanь va etedi*).

Zavida—Анат, ваşьm bir vek avrujdu.

Avidat—Kece duanь taqmaj çatxanьn ucun avrujdu. Duanь taqmaj çuq işleme. Duanь taqoanlaj tursaq avrumaj, sav turluqsa, sana qьjьnlьq çeterik tyldy. Endi men esgi çuvarqa ketejim, sen savijlege da aşarьq ver. (*Avidat ketedi. Zavida Mazanь oruncıquna tajanadı. Xasan vla Mazan kıredile*).

Mazan—Zavida! Kesini orunun volmaqanca, meni orunuma nek tajanqansa?

Zavida—Ань ucun sana ne voladı?

Mazan—Ol savluqqa amandь, kijimlerin, saьqlarьn vla orunqa çatarqa çaramajdь. Qaqtь çazьv çavьşdьrmasam volluq tyl көreme.

Zavida—(Qovadb, stolqa çuvuq olturub, aşajdyla). Başım bir vek avrujdu, sьdav qolumdan kelmejdі.

Xasan—Zavida! Xar ertden sajn sanlağnь ojnata turuqqa kerekse. Çuvunuruqqa kerekse, ala savluqına virda igidile.

Zavida—Men çuvuna-çyze vilmejme.

Xasan—Biz yretirviz.

Zavida—Suv ulludu, qorqan eteme. Anam suv anasь da vardь dejdі.

Xasan—Sora qalqan qьzсьqla qalaj çuvunadyla da, хомух. Bir tuqum bir „suv anasь“ çoqdu, aldaqan etedi, ol ötyryk sөzdy.

Mazan—Zajnevсik senden da gitçedi, alaj volqanьqqa, çanьz bir çaş anьsa igi çyzalmajdь.

Xasan—Qьzсьqla çaşсьqladan osaldyla, suv anasь vardь dev da afendile, mollala kesleri çanlağndan сьqarьv, aldav ajtьv turqandyla, sen alaqa inanma, oquvqa inan.

Zavida—Afendige, mollaqa alaj ajtьrqa çaramaz, allax urur.

Xasan— | Biz allax degen zat voş volqanьn
vileviz, ol voş zatdь, çoqdu. Bizni
Mazan— | urmaz, biz allaxsьzlavьz, sen da viz-
ge qoşul, pionerge kir!

Xasan—Mazan bla meni ne zamanda da çuqubuz avrumajdъ. Anam bla seni xar zamanda qajda tişigiz, qajda vaşoqъz avruqanlaj turadъ.

Zabida—Men vygece duamъ vojunima taqmaj çatxanma da, anъ ycyn avrujdu.

Xasan—Tynene va nek avruj edi?

Zabida—Çasdъqubъ tavşъz salъv çatxan edimda anъ ycyn avruj edi.

Mazan—Adam qajsъ qavbrqasъndan çatъv çuqlarqa kerekdi?

Zabida—Sol qavbrqasъndan.

Xasan—Çaңylasa. Adamnъ sol qavbrqasъnda çyregi vardъ. Sol qavbrqandan çatsan, qan çyregine qijulqan etedi, ol'a adamnъ savluquna amandъ.

Zabida—Oң qavbrqasъnda adamnъ suavlyqъn çazъvsci mөlegi vardъ. Anъ tyvune vasъv çatsan, qaraңьda tutsan, ol seni syjmez.

Mazan—(Oң qavbrqasъn tutub). Ol anda qalajqa kiriv turadъ eken? Anъ, qallaj zat eseda, bir çaңьzсьq kөyрге kerek edi.

(*Avıdat kıredi*).

Avıdat—Boldu aşaqanъoъz! (*Qavbrqadan Xasan bla Mazannъ çan-çavluqlarъn aladъ*). Analarъn ne azda çazъqsъnmajdъla, sora san ojnatyvculadъla ala da. Xar kimni kesine bir

vaşxa çan-çavluq ver! Kəremise, nellaj bir kijimni kir etgendile. Analarъ va xajda çuv.

Xasan—Анасьоѣм, сен асuvланма. Ма атамъ көзleri avrujdu. Ань çan-çavluqu vla vetini, qolunu syrtsen, sen da аньса avrursa da qalъrsa.

Avidat—Çaşçыq, çaramaqan zatnъ ajtasa. Ne zat vla syrtsen da, allax kesi vujurmasa, adamnъ vaşьndan çerge çañz bir tygy tyşmez. (*Qavbr-qadan ucuncy çan-çavluqnu albъ, vetin-qolun syrterge umut etedi*).

Xasan—(*Anasъnъ qolundan çan-çavluqnu sermeъ aladъ*). Munu vla syrterge vollar tyldy, munu vla atam vetin syrtgendi. Avruvu çuqarъqдъ!

Avidat—(*Çan-çavluqnu tartъв, sьjbrъв albъ*). Beri ij, sen! Ma, saңa асuvqа syrtejim da (*vetin-qolun, syrtedi*). Telile avruv çuqarъqдъ dev entda birni tavxандъla. Xar nege vьla onov eterge kyreşedile!

Ç a v u v i j l l e d i

II-ci KESEK

OJNARЫQLA:

1. Avidat
 2. Zavida
 3. Xasan
 4. Mazan
 5. Zoja
 6. Mussa
 7. Zurum
- } Avidatны savijleri
- } alаны tenleri.

Uj vьjaqьnlaj turadь.

Avidat vla Zavida eşikden kıredile.

Avidat—Boldu, voşuna gьrgьldaqaпь.

Zavida—Това, bir allax, kerti ajtama, kuzgyge qaracь.

Avidat—(*Kuzgyge qarav*). Qьzсьq, kəzum kerti qьzarqaп kəreme.

Zavida—Атаны kəzycь, seni kəzycь da, саqьv turadь.

Avidat—Men sьdyrqaп etgenme. (*Kөзып qaşbjdb*).

Zabida—Anam, tijme көзыне!

Avidat—Da kicigen etedi, qaşymaj sьdajal-majma.

Zabida—Xasan tyz ajtxan edi. Atamь çan-çavluqı vla syrtgeninde, көz avruvu çuqqandy.

Avidat—Tynene көзыме sarьп kirgen edi, ol aşav etdiredi.

Zabida—Sarьп etgenne va uşamajdy.

Avidat—(*Acıvlanaraq*) Aravin, sen çaman, igi bilese uşaqannь-uşaqannь! Xasan kelgenlej esgileni sajqarqa suv ьzьna varьqsa.

Zabida—Anam, meni vaşьm avrujdu.

Avidat—Andan kelgenlej entda varьv Buşaj-qa bir tykyrtьvьvьz, ol zamanda igi volur, qorq-ma. Duaң'a vojunuңdan veri sьqьv, xaman saьпьv nek ajlanady?

Zabida—Enişge ijilsem sьqady da ketedi.

Avidat—Saq vol, tas eterse.

Zabida—Oqaj, men aңa virda saqma.

Avidat—Alaj kerekdi. (*Bavuna tijib көryө*). Bavu kygly şojdu da?

Zabida—Birda kyglydy, tartьv da yzallьq tylse.

Avidat—Cille bav kyçly voladъ. Qъzсьqъm, dъa adamnъ xar qъjъnlъqdan da, xar avruv-dan da saqlajdъ. (*Kөzyne tijiv көredi*). Ne ese da көzym maңa asъrъ tьncлъq vermejdi.

Zavida—Bъjaqъndan da aman qъzarqan көreme.

Avidat—Bir vek qъjnaлъv acama көzymy.

Zavida—Sen anam, doktorqa varъrqa kerek ediң.

Avidat—Doktorqa anamdan tuvqanлъ varmaqanma, .entda varmam. Zavida! Aјsatxa var da emceklerinden ojmaq vla bir syt savdur da kel. Anъ көzlerime quјqanlaj, inirge igi volub qallъqdъ.

Zavida—Busaqat, keltirejim! (*Сьqъv көtedi*).

Avidat—(*Kesi-kesine*). Това, vir allax, savijle aјtxanca, atalarъnъ çan-çavluqundan çuqub qaldъ. Anъ savijlege aјtsaң'a, өmyrde allaxъna, mollana inannъq tyldyle. Oquqanla va vile көreme.

Zavida—Anam, ma! Savijle da kele turadъla. (*Oјmaq vla sytny anasъna beredi*).

Avidat—(*Aşьqъş sytny көzyne quјadb*). Qъzсьq, çavluqumu көzyme qъsarqa voluş! (*Zavida da, Avidat da көzyne çavluqnu vajlajdъla. Xasan*

bla Mazan kıredile. Xasan anasınb kəzyne qatadb. Avidat tersine qarajdb).

Xasan—Men tyzyn ajtxanımda unamaj edində. Ma endi atam çan-çavluqundan kəz avruvu sana da çuqdu. Ox derse endi!

Avidat—Sana sorsam çuqarbyq volmaz edi. Ket, kəv gırdama!

Mazan—Anam! Çenil oquna doktorqa varbyqa kerekse.

Avidat—(*Mazanğa*) Gırdada-gırdada, marça, sen da bir talaj.

Xasan—Endi sen vizni varbyvzoqa da çuqdururqa tevregense.

Avidat—Alqın ertdedi sizge, anaqbyzoqa onov eterge, anaqbyzoqa yretirge.

Xasan—Kolxozda savluq saqlaqan komissijaqa zajawlenie verlikme. Atam kəzlerini avruvların çaşbyv, kəzlerin vaqdyrmaqanlaj, adamları iclerine kiriv ajlanadb.

Avidat—Ber da bir kərcy. Ol zamanda seni bu yjge kirivny men bir kəryrme.

Xasan—Bermej amalyın çoqdu. Ol kolxozda qalqan kolxozculaqa da çuqdururqa vollarıdu.

Avidat—Qalaj aqıllı volqansa. Anı qoj da, sen ceten bla esgileni suv byna eltirge Zavidadaqa voluş. Zavida aları çajqarbynsı sen

tykenne varъv fategen alyv kelirse. (*Bir şbşa da, axca da veredi*).

Xasan—Anam, sen doktorqa var. Alaj volmasa, men doktornu yjvuzge saqъrv kellikme.

Avidat—Anъ arda sёleşirbiz. (*Xasan vla Zavida ketedile. Mazan kesini orunduqunu vaşbna qaqtı çazvё çavbşdradъ*).

Mazan—(*Oqujdu*) „Başxa adamqa meni orunuma çatarqa, meni çan-çavluqum vla vetinqolun syrterge volmaz!“

Avidat—Da mъndaqla varъda kesiviznikiledile, vaşxa adam çoqdu da.

Mazan—Da Zavida meni orunuma çatxan ete edi da.

Avidat—Ol seni egeciңdi, qorqma.

Mazan—Da egecim volqanъn men da vileme.

Avidat—Ma, endi keslerini egeclerin, qarnaşlarъn da syjmej vaşlaqandъla.

Mazan—Da anъ, kesini orunu vardъ.

Avidat—Ol seni orunuңu aşaqanmъ etedi?

Mazan—Da, ol kir ajaqlarъ vla çatadъ.

Avidat—Oj! Qalaj vizulub qaloqansъz, çavum sizge ыşansъn. Oqaj, çaşcъq, allax kesi qъjъnlъq berirge vaşlasa, sizni san ojnatyvucuz da, tazalъq tutuvucuz da sizge ne az da çaramazla.

Mazan—Anam, sen namaz etese, vojunuça dua taqasa. Ol kün atamь çan-çavluqu vla vetini syrtgeninde, andan atamь көz avruvu sana çuquv qaldь da. Anь allax da, duan da bir tьjsala va?

Avidat—Тьнс tur! Allajla sөleşme, allax uruv qara көсөv etiv qojar!

Mazan—Ne vla urluqdu? Qajdadь allax? Bir көrgyz?

Avidat—Ursa көyrse. Ol qalajda da vardь, ol volmaqan çer çoqdu. Allax adamqa көrynmejdі. Anь qolu, ajaqь, sanь çoqdu.

Mazan—(*Bir çanьna qarav*). Bir topal, төnek көreme, xadaus! (*Anasьna qarav*). Qolu da, ajaqь da, bir tuqum sanь da çoq ese, adamqa da көrynmej ese, sora ol çoqdu, anь көrynmej ese, kim көrgendi? Ol өtyrykdy. Bir tuqum vaşь, ajaqь, sanь volmaqan, көrynmegen zat, allaj ulla zalim çanvar volmazьoьь kim da bilirge kerekdi. Allax degen atнь сьqarьv, çarььнь көзүн vajlav, anь çegiv, çarььlanь хаqlarьн vajlaqa aşatьoьa ol zatнь dincile сьqarqandьla.

Avidat—Aj gjaur allaxsьz, allajla sөleşme! Dua taqmajsa da, seni alaj şajtanla sөleşdiredile.

Mazan—Şajtan'a qajdadь?

Avidat—Ol da adamqa көrynmejdі.

Mazan—Da ol da çoqdu, çoq quru da kɵryn-
mejdi. Nauka vilmegen allaj җanvar җoqdu.
Dincile kɵrgen, vilgen җanvarнь va, volsa, na-
uka da kɵryr edi, ajtьr edi.Ol da voҗ, ɵtyryk zatdь.

Avidat—Toxda, allaxsьz, men saҗa dua taq-
dьrьrma da.

Mazan—taqdьrtmazsa.

Avidat—(*Qbcbrbb*). Това, taqdьrьrma. Bir
ььqнь saҗa aҗarьq vermem da, ol zamanda vek
ariv taqarsa.

Mazan—Allaj voҗ, җaramaҗan zatнь ɵmyrde
da taqnam. (*Xasan fategen albь kьriv, җbҗanь
myjьҗge saladь*).

Xasan—Nege daur ete edigiz?

Mazan—Alan! Anam maҗa dua taqdьrьrҗa
umut etedi.

Xasan—Eҗda-eҗda, ol qaraҗььqdan viz endi
сьqа volurbuz, ol ajtхан volsa, tav namaz
oraza da tutdurur edi.

Avidat—A, gjaur җajtanьla, taza vurulҗan-
сьz, ne etejim sizge. (*Zavida vla Zajnev ceten
vla җuvulҗan kьijimleni albь kьiredile, myjьҗge
saladьla*).

Zavida—Sav vol, Zajnev, sen volmasan kel-
tirallьq tyl edim. Oltur, Zajnev!

Zajnev—Oqaj, aşyqama, oltura da turmajym, ketejim. (*Ketedi*).

Zavida—Anam! Başym bekden-bek avruv varady.

Avidat—Ajaz kirgen volur, qajotymaz.

Xasan—Ne qajotymazdy ol, doktorqa varyqa kerekdi, darman icse, igi volur. Quru da ajaz kirivmi turady?

Avidat—Ne doktordu ol, daur etme! (*Zavidaqa ajlanıv*). Zavida, kel, Xorajlaqa, kijimlenida çajajyq da, bir varajyq. Alanь Ajşatşyqlary avruqanly bir vek çuncuv turadyla, alaqa bir suv da alyrsa, men da Xoraj vla bir-eki uşaq eterme. Ajşatly cille çavluqun da qşarsa.

Zavida—Oqaj, anly çavluqun'a endi qşaryq tylme, alşyn qşxanlynda, vaşyma bitleri kiriv, volqanlym tolub, kyuden arivlaqanma, çatxan zamanlynda vaşyna qşxanlaj turady da, çavluqu bitden toludu.

Xasan—Alaj degen nedi? Avruvu çuqqa avruv ese va. Bir qaum avruv bitden birda çenil çuqady. Avruqan adamly biti qavly anly avruvun sav adamqa çuqdurqa etedi. Anly kivi, avruqanly kijiminden, aşyndan, suvundan avruv çuqqa etedi. Avruqan volqa

çerge vara turmaqыз, avruv tavarsыз, qaloqlanla-
qla da çajarsыз.

Mazan—Xasan tyz ajtady, anь viz şkolda ucitelleden, doktornu kesini auzundan da, quruda eşıte turqlanvыз.

Avidat—Kel, Zavida kel, vyla allaxsyzladyla, neni da ajtyrla. Това, allax kesi vermese, bir avruv tijmez. „Adamнь ахьратьна хоншуqla voluşxandan igi çoqdu“ dejdile afendile. Ol vek suavды. (*Cetenni da albь Zavidanь allьnda Avidat, vzbьndan Zavida, ekisi da sьqladyla*).

Xasan—Barmaqыз alaqla, yjuvyzge avruv keltiriv ot salьrsыз. (*Mazanqa ajlanьv*). Mazan! Men kolhoznu tamadasьna tykenden kele tybedim. Ol maqa vek qlanьv xapar ajtdь. Bizge ol vek vysyrev etiv: „Biz sizni ataqlьznь usynden çazqlan qaqlьtyqlьznь oqluv, ataqlьzqla kesine vaşxa iş vergenbiz, doktorqla kergyzyv darman da albь vergenbiz, endi kьzleri da igi volub varadyla, işge çartьlьqlь çoqdu, qaloqlanla vla teң normasьn tolturuv varadь. Sav voluqluz, kolhozqla quru da alaj voluşuqla kereksiz“ dev vaşьmь sьlav, ariv sьzle ajtyv ijdi.

Mazan—(*Qlanьv*). Anamь da, Zavidanь da doktorqla kergyzyrge kerekbiz.

Xasan—Endi vusaqat doktorqa varajyq. Aj-
şatny avruqan xararyn ana ajtajyq. Ol tambla
ana qararqa kelse anamь da, Zavidanь da kergy-
zyrbyz.

Mazan—(*Eşikden qarav*). Ketiv varadyla,
Xasan! Barmaqyz!

Xasan—Toxda, viz alanь vugynden sora av-
ruqan volqan çerге ijmezviz. Kel, kec etmejik,
doktorqa varьv ajtyv qojajyq, ol tambla ertden-
bla kelir, vugyn'a kec volqandy.

Mazan—Xasan! Turnikde da ojnaj, çuvuna ke-
lirbiz!

Xasan—Bolsun, vek ariv. (*Eğlisi da cьqadyla*).

Ç a v u v i j i l e d i

III-cy KESEK

OJNARЪQLA:

1. Avidat
2. Zavida |
3. Xasan | } Avidatnъ savijleri.
4. Mazan | }
5. Buşaj — 48 çylda хъпнъсь qatъn.
Doktor — 35 çy volqan.

Zavida orunduqda çatъv, bъncxaj, sandbraq ete turqanlaj, çavuv acъladъ.

Zavida — (*Qavbrqalaqa qarav*). Tut, anam, tut, çiverme, majna, majna, majna (*Dev murulday kelle, savbr voladъ, sora qъcъradъ*). Anam, bir suv ver, hajda-hajda! (*Ol kезyvde Avidat kiredi*).

Avidat — Nek qъcъra ediң, vala, ne kerekdi?

Zavida — Suv! Suv!

Avidat—Berejim, vala, verejim (*suv beredi, ol icedi*). Ne aşar edin, acdan ölyv qalasa, ty-nene Xorajlada aşaqanьndan veri quru suv vol-masa tiline çuq salmaqansa.

Zavida—Çuq da kerek tyldy.

Avidat—Qorqma, qьzьm, qorqma! Buşajqa ajтьv kelgenme, ol busaqat keliv tykyrlykdy, çua da aьv kelirge ajtxandь. (*Başb gbla-mbla vajlanьv, Buşaj kıredi*).

Buşaj—Yjge igilik!

Avidat—Igilik көr, Buşaj, kel, oltur!

Buşaj—(*Zavidanь orununa olturadь*). Lailaha-illalla, muhammadun rasululla. (*Zavidanь uzalьv taңьlajьna tijiv көryz*). Başь duv dev çanadь. (*Tykyredi, talaj çolda esnejdi*).

Avidat—Aj saña allax razь bolsun, men'a көv qalqanьna, unutivmi qojduң dev, busaqat-lada eşikden qarav kirgen edim. Ne zat volur, aqьz, Buşaj, munu avruvu.

Buşaj—Avruvu va busaqatda bek ulludu, көz volqandь, andan sora bir zatz çoqdu, aman adamнь көzy tijgendi. Busaqat igi vollarıdu. Men...

Avidat—Xorajlanь qьzсьqlarьнь avruvu va ne zat edi, sen vile volursa anь da?

Buşaj—Ol da көз volub, көз icine tuşub, avrujdu. Men anь ertde oquna sav eterik edim. Alaj'a Xorajlarь qollarьndan çuq cьqarьrqa unamaј, qьzqanclьq etiv, ol qьzсьqnь көv inçitdile. Çuq bermeseң dua da qavь volmajdь. Busaqatda aladan cьqьv kele edim da, tykyrgenimde, xajt dev igi es çьjьv qaldь. Meni aңa qaraqanьm ucyn, ala maңa quru veş tymen axca vla bir ic köleklik bergendile.

Avidat—Aj sav etge ediң ansь men saңa bir qat kijim etmej qojmaz edim.

Buşaj—Bir da qorqma, men anь anasьndan tuvqanь kivik eterme, doktorla dev birle cьqqandьla da, dunjañ vaqavьz dev, tuvрав-өлtyryv ajlanadьla. Tynene da vol'nisada, nesi avruqanьn da vilmegenlej, çarьv, sav eteviz dev, vırni өltyrgen xapar eşitdim.

Avidat—Ov, aqьz, alaj degen nedi, voş xapar volur.

Buşaj—Eşda-eşda, qajrь voş xapar voladь, bek da kerti xaparadь. Bir kete varajьm, vu duañ çasdbьq vaşьndan ajьrmaqьz. (*Bir ucgyл vykленнен qaqьtcьqnь çasdbьq vaşьna saladь*).

Avidat—Xotañ vьlaj tutcu, Buşaj. (*Xotasьna ne tavxan zatьn da qujadь. Xasan қiredi*).

Xasan—Aj siz хъпньсылань артьоьз volsun, çazьq anamь alдав, silegejlerin casьv, tavxanьn xotasьna çьjьv varadь. (*Mazan guzava kıredi*).

Mazan—Xasan! Doktor keliv Xorajlanь Ajşatnь kerdь. „42 gradus çьlyьoьь vardь, kesi da teli avruvdu, bu ɵlykdy“, dedi. Endi ketiv tevregendi.

Xasan—Çyr, veri saqьrajьq. Qan çavdu da qaldь, Zavidaqa da andan çuqqan volur. (*Eķisi da guzava cьqadьla*).

Zavida—Suv, suv! (*Dev qьcьrьq ete turqanlaj Avidat kıredi*).

Avidat—Ma, vala, suv. Ne etejim saqa, ne vla voluşajьm? Ne qьcьrьq, ne sьjьt etejim. (*Dьgalas etedi*).

Zavida—Oj anam, ɵleme, netejim. (*Dьgalas etedi, orunda tɵgereķ vuruladь, muruldav sandьraq etedi, vaşьn qaşьjdb*).

Avidat—Ne dejse vala, ne etejim, qьzьm. (*Zavidanь orununa olturub, anь vaşьna qaraj turqanlaj*). Ax men çarь, ne etejim, Ajşatnь avruvu çuqqan volurmu saqa, anьsa avrujsa, ol da senica etiv avruv vaşlaqan edi. (*Xasan vla Mazan, eķisini arasьnda doķtor, kıredile*).

Doktor—Yjge igilik! (*Avidat çuncub, çuq da ajtalmaj, tbrnaqlarbnna tykyryb, ysyne syrteđ. Çavluqun kəzy taba tartadb*).

Xasan—Kelgenne da igilik! Kel oltur. (*Tybyne şindik saladb*).

Doktor—Qьzсыqqa nenca çы volqandy. (*Xurçunundan gradusnıgın сыqarbb, Zavidanь qoltuq tybyne saladb*). Bu avrıv başlaqanь nellaj bir volady?

Xasan—Igi kesekden veri vaşym avrujdu dev turqan edi, vьlaj qatь va tynene inirden veri avrujdu.

Avidat—On beş çы volqandy.

Doktor—Şkolqa çyrygenmidi?

Mazan—Oqaj, anam Zavidanь şkolqa ijme-gendi, ne azda anь oquvu çoqdu. Anam anь namaz eterge yretiv turqandy. Ol oqusa savluqun kesi bek saqlaj billik edi.

Avidat—(*Doktordan çaşrtbn Mazanğa çum-duruq tutadb. Mazanь sözyn eşitdirmezge kyreşib*). Xorajlanь qьzсыqlarьn sen kərdynmy, avruvu ne edi? Kəz volub icine tyşgendi dev alaj xapar var edi?

Doktor—(*Bşararaq*). Kərdym. Kərgenden ne keledi, zamanьnda ajtmaqandyla, vaqdyrmaqan-

dьla, vol'nisada volsa ol sav qalьrqa volluq edi. Men kelgenimde çanь сыqa tura edi. Ol busaqat ɵllykdy. Qaralьr kerekli volqandy. Avruvu teli avruv edi. Kɵz tijgen xapar'a voşdu. Buşajlanь xaparlarь volur edi. Busaqatda Buşaj xotasьn tolturub vara edi. Allajla dua vla, tykyrgen vla, sav eteviz dev, çarьlь xalqnь ьraxьn etiv, merekev iciriv, keslerin doktorlaqa vaqdyrьrqa qojmaj, ullu qьjnlьq salьv ajlanadyla. Alaj vla çarьlь, qaranь xalqnь alдав qьjnlarьn aşav çaşajdьla.

Xasan—Vyjaqьnda va ol mьndan сыqьv vara edi. (*Avdat kɵzy-vaşb vla Xasannь qorquturqa kyreşedi*).

Mazan—Zavida vla anam xaman Xorajlaqa çyryv tura edile. Zavidaqa da anь avruvu çuq-qan volurmu?

Doktor—(*Zavidanь qoltuqundan gradusnikni albɵ Mazanьa qarajdb*). Tyz vilgense, Zavidanьqь da teli avruvdu, şkolqa çyrygenmi edi, dev işek volub, şkolqa çyryse kesin saqlar edi dev, anь ycyn sora edim. (*Bytev esleri kɵtie, auzlarьn acьv, Zavidaqa qaraşbɵ toxdaydьla*).

Xasan—Endi qalaj eterge kerekdi, andan qal-qanlaqa da çuqarьqdy?

Doktor—Endi anь vol'nisaqa eltirge kerekdi, ansь siz mьnda anь alaj igi da qarajalmazьz, kesigizge da ьuqduьtursuz. Anь tьььnda, vьjaqь Qaracaj ьahil adet vla, xalq kьre kelgen vla, etek vla, ьeь vla, eltiь yjlerine ьajarla. Bu vek aman avruvdu. Avruqanь aььndan, suvundan, bitinden, kirinden, tьrьvundan sav adamlaq ьuqoan etedi. Bu avruvdan vaqar ucun, avruqanьa vek saq volub qararqa, qaloan xalqqa da ьajmazqa, saq volurqa kerekdi. Endi kec etmej muni xazьr meni arvam vla, vol'nisaqa eltejik. Anda vaqarvьz. Siz da aзьmьz volursuz.

Xasan—Igi ajtasa, sav vol. (*Anasьna ajlanьь*). Turma, anam, Zavidanь arvaqa sal! (*Bir ьas-dьqьnь Mazanьa verib, ьest da bir ьuvurqan albь, eьisi da doьtorni vььndan ььqadьla. Avdat da alanь vьzlarьndan, Zavidanь qojununa albь, ььqadь.*

Çavuv ijiledi

IV-cy KESEK

OJNARЪQLA:

1. Avidat—vıjaqъ analarъ.
2. Zavida |
3. Xasan | Avidatnъ yjdegisi.
4. Mazan |

Çavuv acıqlan zamanda Avidat vla Mazan yjde olturub, Mazan icinden gazet oquj, alaj, turadıla.

Avidat—Mazan! Zavıdaca vol'nisada vaqılsa, Ajsatcıq da, sav qallıq volur edi. Siz tyz ajta kere edim, doktorla va vaşxa tyrlı vaqa kere edim. Zavıdanъ da sav etdile. Ataqlıznъ kızılerin da sav etdile. Zavıdanъ vol'nisaqa eltgen kın qojmaj maña da darman aldırđıqlız da, anъ tijirgenimde, meni kızılerim da sav boldula. Dua tyl—darman çaradъ. Buşaj tyl—doktor çaradъ, tanıdım.

Mazan—Doktorla çaramasala, darmanlarь çaramasala, qьral alaqa axsa nek çoja edi. Buşaj kivik, afendile kivik хьпньсьлань dualarь, darmanlarь, tykyrgenleri çarasa, qьral alaqa da bir vaqдыгь edi. Ala aşav izlev, aldaв ajlanadyla da alanь anь usyn sowet qьral syjmejdi. Ala avruv vaqa vilsele alanь qьral vek syjerik edi emda ariv koryk edi.

Avidat—Kerti ajtasa, valam, kesim korym vla korydym em tyşyndym. Sowet vlastxa deri çarьь halq kesin vaqдыгьqa volalmaj edi. Ol zamanda patcaх çarььla usyn vol'nisa acarqa kyreşmej edi. Bajla, vijle—axcalarь volqanla, keslerin vaqдыгьь, sav vola edile. Ol zatlanь varьna men endi ojlaşama.

Mazan—Anam, Zavidanь oquturqa kerekdi. „Oqumaqan soqurdu, soqur taşxa avьnyr“ dejdi.

Avidat—Това, Mazancьq, meni da esime ol tyşyv turady. Zavidanь çanьm sav volub doktor etginci oqutmaj qojmam. (*Ala alaj sөleşe turqanlaj Xasan vla Zavida eşikden kıredile*).

Mazan—Anam, Zavida keldi!

Avidat—Oj ariv qьzym, kelivmi qaldьn? Men vygyn kellik volmazsa dev tura edim. Qьzym, endi men seni doktor volquncunna deri oquturqa onov etgenme.

Zavida—Aj anam, vol'nisada vaqylmasam, men da Ajşatca, ɵlyv qallyq volur edim. Ana men vek vışuv etdim. Bol'nisada vaqylsa ol da menica sav qallyq edi. (*Anasın qucaqlajdı. Mazannı da qucaqlajdı*). Sav voluquz, Xasan, Mazan, siz volmasaqyz men vaqylır, qaralır kerekli, Ajşatcıqca, ɵlyrge vollar edim. Men endiden sora bir tuqum bir duaqa, tykyrgenne, ne allaxxa inanmam, varı ɵtyryk volıqanı ma-na acıq voldu, ajırdım. Doktorla volmasa al-laxdan da, duadan da, Buşajdan da ııuq voluş-luq ııoqdu.

Dua tyl,—darman, afendi, Buşaj tyl,—dok-tor meni sav etdile.

АХЫГЬ

Отв. редактор *К. Коркмазов*.
Ответ. корректор *А. Б. Байрамкулов*.
Сдано в производство 16/IX 1937 г.
Подписано к печати 25/X 1937 г.
Формат 60x92¹/₃₂. Тип. зн. в 1 бум. л. 41,216.
Печ. лист. 1. Тираж 1000. Авт. л. 0,67.
Зак. № 2600. Каробллит № 1407.
Кароблнациздат № 17.
Выход в свет декабрь 1937 г.

Типография Кароблнациздата
Кисловодск 1937 г.

Вагъашь 30 к.
Цена

■ 1187

у. 03к

На карачаево-балкарском языке

Типография Кароблвацездата
Кисловодск 1937 г.